

Бу
нүөмэргэ

Улууска - бу күннэргэ

Сомоҕолоһуу күнүгэр анаммыт
үөрүүлээх дьаһал буолла/3

Биһиэхэ суруйаллар

Дмитрий Петрович Коркин
туһунан дьоһун кинигэ/4

Интервью

Ырыа куттаах, матыыбы
айааччы – Петр Гуляев/5

Улуус киининигэр биэс этээстээх дьиэлэр элбииллэр

Саҥа тутуу. 53 ыал саҥа дьиэ күлүүһүн
тутта/2

Саҥа дьиэ тас көстүүтэ. // СЭМЭН ЖЕНДРИНСКИЙ ТУУРАИТА

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Сэттинньи
10 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Сэттинньи
11 күнэ
СУБУОТА

Сэттинньи
12 күнэ
БАСКЫҤААННА

Сэттинньи
13 күнэ
БЭНИДИЗННЬИК

Сэттинньи
14 күнэ
ОПТУОРОННЬИК

Сэттинньи
15 күнэ
СЭРЭДЭ

Сэттинньи
16 күнэ
ЧЭППИЗ

-23° -34°

-24° -27°

-16° -24°

-17° -26°

-20° -22°

-16° -22°

-17° -23°

ТЭТИК

Тутуу миннистирэ Виктор Романов Чурапчыга сырытта

СӨ тутууга миннистирэ Виктор Романов бу күн-нэргэ Чурапчыга үлэлээтэ. Кини бастаан, саҥа 53 кыбартыралаах дьиэ үөрүүлээх аһыллыгыгар кытынна, салгыы эһиһи үлэһэ киириэхтээх Афанасий Софронов аатынан успуорт саала тутуутун көрдө, сотору кэминэн үлэһэ киириэхтээх Прокопий Сокольников аатынан Чурапчытаагы таас балыһа эбийиэҕэр сылдьан үлэ хаамытын билистэ. Ол кэминтэн Егор Борисов аатынан саҥа тутуула турар архыып-библэтиэкэһэ сырытта.

Миннистир улуус баһылыга Степан Саргыдаевы кытта салгыы улуус дьаһалтатыгар тийэн, ВКС сибээс нөһүө СӨ Бырабытталыстыбатын бэрэссэдээтэлэ Кирилл Бычков тэрийбит мунньаҕар кытыннылар. Кинилэр манна чуолаан, СӨ Ил Дархана Айсен Николаев быйыл от ыйын 21 күнүгэр Чурапчы улуутугар кэлэ сылдьан туруорбут сорукара төһө туолан иһэллэрин туһунан кэпсэтилэр.

Этнографическай дьыктааны тэрилтэ салайааччылары саҥалаатылар

«Улахан этнографическай дьыктаан» норуоттар икки ардыларынааҕы аахсыһа Чурапчы улуутугар VIII-с төгүлүн тэрилтэ салайааччыларыгар анаан ытылынна. Манна СӨ тутууга миннистирэ Виктор Романов кытынна.

Аахсыһа кыттылаахтара дьыктаанга олус болгомотолук сыһыаннастылар. 45 мүнүүтэ иһигэр 30 ыйытыга хоруйдаатылар. Бастагы сүүрбэ болпууос уопсай Араассыйаҕа, хаалбыт уон ыйытык Саха сиригэр туһуланна.

Улууспут 10-тан тахса салайааччыта кытынна. Дьыктаан түмүгүн кыттааччылар куратордарыттан билиэхтэрэ. Сөптөөх эппиэттэри сэттинньи 16 күнүгэр дизри тэрийээччи бэйэтин саайтыгар таһаарыа. Быйыл улахан этнографическай дьыктаанга Араассыйа 85 эрэгийиэниттэн, итинэн 45 тас дойдуттан кытталлар.

Дьыктаан болпууостарын www.miretno.ru саайка көрүүххэ сөп.

“Билиигинэн кыайыан” истипиэндиэ кыайылаахтарын ортотугар ааттанна

СӨ бастагы Бэрэсидьиэнэ Михаил Николаев аатынан “Билиигинэн кыайыан” истипиэндиэ быйылгы кыайылаахтарын истипиэндин уопастыбаннай хамыһыһа мунньаҕар таһаардылар. Бу туһунан СӨ Наука дьобус академиятын тэрийэр-методическай салаата иһитиннэрдэ.

Балаһыанна быйытынан, быйылгы куонкурска уопсайа холбоон, 64 сайаалка хомуйуллубут. 47 үөрэнээччи, итинэн 17 педагог киирбит. Уопастыбаннай хамыһыһа мунньаҕа алтынны 31 күнүгэр ытыллыбыт.

Кинилэр ортолоругар биһиги улууспуттан билим-чинчийэр үлэ хайыскатыгар С.К. Макаров аатынан Чурапчытаагы гимназия физикаҕа учуутала Мария Иустиновна Хоютанова кыайылаабынан буолла.

Анал истипиэндиэни туттарыы сэттинньи 13 күнүгэр “Саха” НКХҕа кизһэ 17 чаастан буолуоҕа.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Өлүөнэ өрүһү туоруур муоста тутуута 2028 сылга диэри түмүктэниэбэ

Дойду Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин туһааннаах министирирдегэ Өлүөнэ өрүһү туоруур муоста тутуутун 2028 сылга диэри түмүктүүр быһаарынымылары ылыналларыгар соруудахтаата. Бу туһунан судаарыстыба баһылыга официальной портагыгар суруйбут.

Саха сиригэр муостаны тутуу кэлэр сылтан саҕаланара былаанналар. Үс биэрэстэ усталаах муоста конструкциятын, сабаҕалааһын быһыытынан, 2028 сылга диэри тутан таһаарыахтаара.

2025 сылга бырайыакка 1,34 миллиард солк үп көрүлүөбэ, онтон 2026 сылга – 3,20 миллиард солк., 2027 сылга – 19,23 миллиард, 2028 сылга – 19,23 миллиард солк. үбү тырыахтаара.

Санатан эттэххэ, Өлүөнэ өрүһү туоруур муоста Саха сиригэр арҕаа уонна илин эгэрдэрин ситимниэбэ, сылы эргиччи харгыһа суох айан-сырыы олохтонуоҕа, ону тэнгэ Транссибирскэй уонна Байкал-Амур магистралларын хотугу муһра суолун кытта сибээстэбэ.

“Россия” норуоттар икки ардыларынааҕы быыстапка-форум саҕаланна

Сэтгэнийн 4 күнүгэр, экэнэмиэ араса салааларыгар дойду дьолун суолталаах ситиһилэрин, субъектар сайдымыларыгар уонна норуоттар икки ардыларынааҕы үлэбэ-хамнаһа үтүө холобуру кэрэһилиир “Россия” норуоттар икки ардыларынааҕы далааһынаах быыстапка-форум үлэтэ саҕаланна. Бу быыстапка-форумга атын эрэгийиэннэри кытта тэнгэ Саха Өрөспүүбүлүкэтэ креативнай индустрия аныгы бырайыактарын, бырамыысыланнаһа, тутуу, издэсипинэ, тыа хаһаайыстыбатын эйгэлэригэр ханна да суох айан таһаарымылары болгомото киинигэр туруоруоҕа. Олор үгүстэрэ федеральной бырагыраамалар суоттарыгар, дойду Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин ийбүлүгүн баар буолуулар, Вары биригэ сана үрдүк кыбыллар ситиһиэхтэ, холсай дьыабит – Улуу Россия модун кыаһын бөгөргөтүөхтүгү.

Сэтгэнийн 4 күнүгэр, экэнэмиэ араса салааларыгар дойду дьолун суолталаах ситиһилэрин, субъектар сайдымыларыгар уонна норуоттар икки ардыларынааҕы үлэбэ-хамнаһа үтүө холобуру кэрэһилиир “Россия” норуоттар икки ардыларынааҕы далааһынаах быыстапка-форум үлэтэ саҕаланна.

Марина Герман: Саха сиригэр 104,5 тыһыынча оҕоҕо биир кэлим босуобуйа аанна

Биир кэлим босуобуйа туһунан сокуон күүһүгэр кириэтиртэн, сэтгэнийн 2 күнүгэрэ турутууна, өрөспүүбүлүкэбэ судаарыстыбаннай өйөбүл сана миэрэтэ 104568 оҕо төрөппүтүгэр уонна 4128 хат дахтарга аанна. Бу туһунан Арасыйыа Социальной пуондатын Саха сиригэр өтдөлөнүтүн салайааччыта Марина Герман брифингэ иһитиннэрдэ.

Итинтэн 541 анал байыаннай дьайыы кыттымылааһын дьыэ кэргэнэ биир кэлим босуобуйаны ылар. Онуоха 1010 оҕо уонна байыаннай дьайыы кыттымылааһын 14 оҕо күүтэр кэргэннэргэ аанар. Босуобуйаны аһааһын саадаһыттан Социальной пуонда Саха сиригэр өтдөлөнүтүн дьыэ кэргэттэргэ 12 миллиард 100 мөл. 560 тыһ. солкуобайы көһөрдө. Итиннэхэ 91%тан ордух сайабылманна судаарыстыбаннай өгөнү оноруу порталын иһитиннэрдэ электроннай көрүнүгүн бэрилиннэ. – диэтэ Марина Герман.

Өтдөлөнүтүн салайааччыта санаптымынан, босуобуйаны аһааһын дьыэ кэргэн олоҕо-дьаһаа тобо туруктааһын, төрөппүт үлэһин кыаһынытын учуоттуулар. “Биир кэлим босуобуйаны аһааһын сайабылманнаһын биригэр иннинэ, аан бастаан дьыэ кэргэн дохуотугар ханнык дохуоттар аһабылларын би-лиэххэ наада. Ол курдук, хамнаһа, өгөнү оноруу төлөбүр, пенсия, биригэр, босуобуйа, стипендия, компенсация, бэрилиннэ алимент, сүт уонна уурдары бырыһыана уо.д.а. Өскөтүн аһабыллы кэмигэр дохуотун суох буоллаһына, 12 ыйтан 10 ыйыгар олоҕун дьаһаһын төрөтэ быһаарылыыт буолуохтаах. Холобур, инбэ-лиити көрөн оноруу, үлэтэ суох буолуу, 3 ыйтан ордух тохтоло суох эмтэнигэр эбэтэр бааһаар оҕону көрүү, элбэх олоҕо дьыэ кэргэн уо.д.а. буолуон сөп.”

СӨ Ил Дарханы уонна Бырабытыалыстыбатын пресс-сулууспата.

Улуус киинигэр биэс этээстээх дьыэлэр элбииллэр

Сага тутуу. 53 ыал сага дьыэ күлүүһүн тутулар

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

“Хаарбах дьыэтэн көһөрүү” бырагырааманан Ленин аатынан уулусса 91/2 нүөмэ-ригэр 53 кыбартыралаах сага дьыэ тутулан, сэтгэ-нийн 3 күнүгэр олоҕо кириэ.

Үөрүүлээх быһыыга-майгыга дохсун ытыс тыаһыгар доҕу-луолтан, күлүүстэри СӨ тутуу-га министириэ Виктор Романов туттарда.

«Дойду Бэрэсидьиэнэ Вла-димир Путин көбүлээһининэн “Олорор дьыэ уонна куорат эйгэтэ” национальнай бырайыа-га инники күөһү тутулар. Бу бырайыак мөлүһүнүнэн киһи олорор усулуобуйатын тупса-рарыгар дьыг кыаһы биэрдэ. Биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр бу бырагыраама чэрчитинэн мөлүһүнтэн таһа кв.м. ин-нэхэ сиртэн көһөрүү үлэтэ бы-лаанналар. Түс бэйэм маннак далааһыннаах үлэбэ Чурапчы улууһун олохтоохторо кытар кыахтаммыттарыттан ис дуһа-быттан үөрөбүн”, – диэтэ Виктор Дмитриевич.

Биэс мэдиэмэннэх 2809,85 кв.м. иннэхэ дьыэ “Олорор дьыэ уонна куорат эйгэтэ” националь-най бырайыагынан, “2019-2025 сылларга гражданныр хаарбах туруктаах дьыэтэн көһөрүү” өрөспүүбүлүкэтэҕи аадырыс-таах бырагырааманан туту-лунна. Иван Коротких сала-йар “СК-Илин” ХЭТ уонна “СӨ тутууга дириэксийэтин” икки ардыларыгар судаарыстыбан-най хантыраак түһэрсэн, барыта холбоон, 252.774.800,00 солк суу-малаах үлэ түмүктэннэ.

Сага дьыэ хаһаайыттарын ааттарыттан өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар Лилия Гоголева

Аалай лизэнтэни кырыһыы.

Сага дьыэ олохтоохторугар күлүүһү туттарыы түгэнэ // АЛТАР ТУОСКИТЭ

махтал тылларын эттэ.

Чурапчы улууһун баһылы-га Степан Саргыдаев аады-рыстаах бырагыраама олоҕо кириэригэр өйөбүлүн иһин, өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар улаханнак махтанна. Киһи оройуонна “Хаарбах туруктаах дьыэтэн көһөрүү” бырагыраа-манан 2025 сылга диэри 202 кыбартыр 0,3 9.354,01 кв.м. иннэхэ уопсайа 11 дьыэ, ону

тэнгэ Чурапчы, Бахсы, Мугудай, Болугур, Чакыр нэһиликтэри-гэр сага дьыэлэр тутулан ки-риэһэттэхтэрин туһунан эттэ. Итинтэн биһиги турутууна, улууспут 11 нэһилигэр барыта холбоон 33 элбэх кыбартыралаах дьыэбэ 1974 киһи көстө, онон 35.179,33 тыһ. кв.м. кэринэ иннэхэ сиргэ үлэ толорулунна.

Тэрилтэ түбүгэ. Хоптоҕоҕо уот ситимэ тупсарылынна

Людмила ГОРОХОВА

Чурапчытаағы РЭС Дириг бөһүөлэгин уота-куөһэ тупса-рыгар улахан хабааннаах сангарды үлэтин ытта. Ол курдук, 2022-2023 сыл-ларга өрөмүөн үлэтэ 0,4 кв күүрүүлэх уот ситимнэригэр ытытылынна. Иккэ сыл үлэ улахан үлэ быйыл алтынны-га түмүктэннэ.

10 комплекстнай трансформа-торнай подстанцияттан таһар 16 уот ситимнэригэр уот дьыа 527

бағана уларыйда. Тимирдээх бетон сыбаайалаах сага бағана-лар турдулар. Мань таһынан уот ситимнэригэр АС маарка-лаах боруобат оннугар тыһыс усулуобуйалаах сирбитигэр сөп түбөһэр, уопсайа 24,226 биэрэстэ усталаах-изоляциялаах аныгы СИП боруобаттардылынна.

Бу сангардым үлэтин Чу-рапчытаағы РЭС биригээдэлэрэ «Якутскэнерго» киһи электри-ческэй ситимнэрин иһинэн олохтоомут өрөмүөн былааны-гар олохтунан өскөрдүлэр.

«Нэһиликтэбитигэр Чурап-

чытаағы РЭС үлэһиттэрэ икки сыл устата 527 сага бағана-ны туруоран, дэриэбинэбитигэр уот линийэтин барытын сага СИП боруобакка уларыт-тылар. Эргэ уот линийэтэ өр кэмнэргэ уларыйбакка турбу-та. Уот ситимин үлэһиттэри-гэр нэһиликтэбит олохтоохторун аһыттан күннээһи олохтутугар биир саамай улахан суолталаах үлэни быһаарыттар махта-набыт», – диэн Хоптоҕо нэһилиэ-гин баһылыгы солбуйааччы Егор Адамов санаатын үлэстэр.

Сомоџолоһуу күнүтэр анаммыт үөрүүлээх дьаһал буолла

Улууска – бу күннэргэ. Арассыыйаџа норуоттар Сомоџолоһууларын күнүнэн Чурапчы улууһугар уопсастыбаннас үөрүүлээх мунһаџа буолла

Марфа ПЕТРОВА

Дьаһал РФ уонна Саха сириг
Өрөгөй ырыаларынан саџа-
ланна.
Сүрүн дакылааты улуус
баһылыга Степан Саргыдаев
онордо.

Норуоттарын туһугар үлэлээ-
бит, дойдуларын сайдытыгар
сүткэн кылааттарын киллэр-
бит улуу тириэнээр Дмитрий
Коркин, Саха АССР норуодунай
комиссардарын Сэбиэтин бэр-
рессэдэтэлэ Иван Винокуров,
норуодунай суруйааччы Васи-
лий Яковлев – Далан уонна да
атын Чурапчы устуруйатыгар
үйэлэргэ хаалбыт чулуу дьом-
мут үбүлүйдээх сыллара улуус-
ка киэҥ далааһыннаахтык бэ-
лиэтэннилэр.

Бу күннэргэ бөдөн полити-
ческой диэйтэл, СӨ норуот
хаһаайыстыбатын үтүөлээх
үлэһитэ, «Үлэ кыһыл знамя-
та» уордьан кавалера, Чурапчы
улууһун Бочуоттаах олохтооџо
Илья Листиков төрөөбүтэ 95
сылыгар аналлаах тэрээһиннэр
ыытыллар. Чурапчытаагы
райкомун бастакы сэкирэтээрэ

Илья Павлович былааннаах
үлэһит, 1977 сылтан Не-
рюнгри куорат уонна Чурапчы
улууһун икки ардыларыгар
доџордуу сыһыан олохтом-
та. Күн бүгүн бу сыһыан бөөр-
гөөн, кэпсээн, ситимнээх үлэлэр
мытылларарын улуус баһылы-
га бэлиэтээтэ.

Дакылаатын түмүгэр: «Саха
дьонун аар-саарга ааттаппыт,
араас омуктары кытта доџор-
дуу сыһыаны өрө тутан, нус-
хас олоџу хааччыйбыт, төрөөбүт
улуусхут сайдарын туһугар
элбэх үлэни ыппыт түмүс

туттар туруу үлэһит дьоммуту-
нан киэҥ туттабыт, кинилэргэ
махтанабыт», - диэн бэлиэтээтэ.

Үөрүүлээх күнүнэн улуус
баһылыга Степан Саргыдаев
уонна улуус дьокутааттарын
Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Яков
Оконешников өрөспүүбүлүкэ са-
лалтатын наџараадаларын тут-
тардылар: «Гражданской кил-
биэ» үрдүк бэлиэни улуустаагы
киин бухгалтерия хаһаайысты-
баннай чааһын сэбиэдиссэ-
йигэр Людмила Егорова, «СӨ
Муниципальной сулууспа бэ-
тэрээнэ» бэлиэни Арыылаах

«Бас-
тыг эдэр
салайаа-
ччы» би-
риэмийэ
лауреат-
тара. //
Людмила
Егорова
түһэриктэ

нэһилиэгин дьаһалтатын кы-
лаабынай исписалииһигэр Ека-
терина Платонова, «Граждан-
ский оборона 90 сыла» мэтээли
улуустаагы биир кэлим диспет-
черскай сулууспа начаалын-
ныгар Иван Хоютановка, Маны
сэргэ Илья Листиков үбүлүйдээх
сыллынан киин дьыэ кэргэ-
нигар анаан, улуус эгэрдэ суру-
гун эһэтин аатынан сиэнигар
Илья Листиковка туттардылар.

Нэһилиэк баһылыга Влади-
мир Сивцев эгэрдэлээн туран,
«Чурапчы нэһилиэгэ төрүттэм-
митэ 375 сыла» үбүлүйдээх
бэлиэни үлэ уонна СӨ ОДьКХ
бэтэрээнигэр Михаил Новгоро-
довка, СӨ Тыл хаһаайыстыбатын
үтүөлээх үлэһитигэр Василий
Поповка туттарда.

Салгыы ыгырыылаах мал-
дыт Илья Листиков, өрөс-
пүүбүлүкэтээџи ытык сүбэ чи-
лиэнэ, ытыктыыр салайааччы-
быт Иннокентий Аммосов уонна
эдэр салайааччылар ааттарыт-
тан гимназия дириэктэрэ Юрий
Слепцов эгэрдэлэтиллэр.

Быйыл улуус дьаһалтата
Илья Павлович Листиков 95
сыллынан улуус сайдытыгар
кылааттарын киллэрэ сылдьар,

үлэ араас эйгэтигар таһары-
лаахтык үлэһит эдэр сала-
йааччыларга биир кэмнээх
бириэмийэни олохтоото. Ол
курдук, «Бастыг эдэр салайаа-
ччы» бириэмийэ ананна: Чу-
рапчы улууһун социальнай ха-
ралтаџа салалтатын нэһилиэн-
нээџэ көмөнү онорор отдел са-
лайааччытыгар Ольга Ваише-
ваџа, улуустаагы киин баһыла
инфекционной отделениетын
салайааччытыгар Надежда
Дьячковскаяџа, Болтоно орто
оскуолатын дириэктэригар Вла-
дислав Скрябинга, улуустаагы
спорт салалтатын начаалын-
ныгын солбуйааччыга Аль-
берт Собакинга уонна Мырыла
нэһилиэгиттэн бааһынай хаһа-
йыстыба салайааччытыгар Егор
Ефремовка.

Сомоџолоһуу күнүнэн
улуус талба талааннаахтара,
үтүкүүттэрэ араас дойду но-
руоттарын үтүкүүлэрин толорон,
«Айылгы» саалатыгар мустубут
дьону-сэргэни сэргэхситтилэр.

Дьаһал кыттыылаахтара
Анатолий Захаров толоруутугар
«Доџордоһуу ырыатын» тэҥгэ
ыллаһан, үөрүүлээх муһнаџы
түмүктээтилэр.

Бэлиэ түгэн. Улуус сайдытыгар бөдөн кылаатын киллэрбит Илья Листиков төрөөбүтэ 95 сылын бэлиэтээтилэр

Елена МАКАРИНСКАЯ

Илья Павлович Листиков
Чурапчы улууһун экономи-
ката, култуурата уонна со-
циальнай олоџо-дьаһаџа сай-
дарыгар сүткэн кылаатын
киллэрбит биир дойдулаах-
пытынан буолар.

Киин – «Үлэ кыһыл знамята»
уордьан кавалера, Саха АССР
норуотун хаһаайыстыбатын
үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы
улууһун Бочуоттаах граждани-
на, 25 сыл, ол иһигэр 18 сыл
устата партия Чурапчытаагы
райкомун бастакы сэкирэтээр-
ринэн үлэлээбит судаарысты-
баннай диэйтэл. Быйыл киин
үбүлүйдээх 95 сыла бэлиэтэнэр.

Сэтгэнийн 4 күнүгэр улуус
дьаһалтатын көүлээһининэн,
киин аатын ахтан-санаан ааһар
дьаһаллар ыытылыннар.

«Үтүө киин аата
үйэлэргэ» быыстапка
аһылынна

Быыстапкаџа Илья Павлович
үлэтэ, олоџо архыып матыры-
йаалларынан, интерактивнай
остуолунан сырдатыллыа. Ни-

колай Барашков – Араадыыйа
Барашков тус архыыбыттан
мыллыбыт Илья Павлович
миитингэ саңгарбыт аудиоза-
ппыһын иһитиннэрдилэр.

Быыстапка аалай кыһыл
лиэнтэтин улуус баһылыга
Степан Саргыдаев, улуустаагы
бэтэрээннэр Сэбиэттэрин бэр-
рессэдэтэлэ Матрена Матвее-
ва, Илья Павлович сиэнэ, эһэтин
аатынан ааттаммыт Илья Листи-
ков быстылар.

Сиэнэ Илья Листиков: «Бү-
гүнгү тэрээһингэ кэлэн ыла-
дыттымы сылдьарбыттан үөрэ-
бин, эһэбинэн киэҥ туттуум
мунгура суох. Мин эһэбинин
кыра эрэ эрдэхпинэ алтыһан
хаалбытым. Онон киин олоххо
көрүүлэрин, тымтыктааһынна-
рын билбэккэ, ыйыталаспа-
ка хаалбыппыттан хомойбун.
Чурапчин эбитэ буоллар, олус
да элбэџи билиэ-көрүө, сүбэлэ-
тиэ эбиппин. Ол иһин оџолорго,
эдэр ыччакка аџам савстаахтар-
га болџомтодунун ууран, сүбэ-
лэтэ, ытыктымы сылдьыг диэн
этиэхпин баџарабын», - диэн
санаатын үлэһиннэ.

Чурапчы улууһун
дьаһалтатын иһинэн
партия Чурапчытаагы

райкомун бастакы
сэкирэтээринэн
үлэлээбит Илья
Листиков аатынан музей
тэриллээџэ

Музейи тэрийэр туһунан дьаһа-
лы улуус баһылыга Степан
Саргыдаев таһаарда. Дьаһал
өрөспүүбүлүкэџэ Үлэ, улууска
Ытыктабыл уонна Илья Пав-
лович Листиков төрөөбүтэ 95
сылыгар анаһар.

Ахсыннымы 1 күнүгэр диэри
музейи тэрийи балаһыанһы-
тын онорорго, 1 үлэһити көрө-
гө уонна туспа хоһу аныырга
диэн дьаһалга этиллэр.

Илья Павлович Листиков
туһунан саңа кинигэ
сүрэхтэннэ

Кинигэ сүрэхтэниитигэр Илья
Павлович кытта бииргэ үлэ-
лээн, алтыһан ааспыт дьоно-
сэргэтэ, кинигэ таһаарыты-
гар кылааттарын киллэрсит
дьон уонна сиэнэ Илья Листи-
ков муһуннулар. Сүрэхтэниини
Марфа Кузьмина уонна Христи-
на Федулова иһлээн ыттылар.
Кинигэ 2005 сыллаахха олох-

томмут «Саха киэҥ туттар дьоно»
сериянан кинигэлэргэ киирсэр,
344 страницалаах, халыг тас-
таах, барыта 101 хаартыскалаах,
69 ахтыы суруйбут дьон хаар-
тыската түмүлүннэ.

Редколлегияџа Афанасий
Захаров, Ульяна Атласова, Вера
Платонова, Мотрена Матвее-
ва, Христина Федулова, Алек-
сей Слепцов, Марфа Кузьмина
киирэн үлэлэстилэр. Кинигэни
улуус дьаһалтата үбүлээн, «Айар»
кинигэ кыһатыгар онорторон
таһаартарда.

Ахтыы-кинигэџэ төрөөбүт-
үөскээбит Чурапчытын оро-
йуонун 18 сыл устата быһаччы
салайыт, экономика, култуу-
рата сайдытыгар, каадырдары
иитиигэ уонна бэлэмнээһингэ
бөдөн кылааты киллэрбит
дьон-сэргэ ытыктыыр Илья Пав-
лович олоџун суола, киин судаа-
рыстыбаннай-политической
үлэтэ бары өттүнэн сырдатыл-
лыбыт.

Үс кириин тыл суруллубут.
«Бэрт кылгастык» диэн бастакы
кириин тылга Илья Павлович
Чурапчыга салайыт кэмэ оро-
йуон сайдытын биир кэрдиис
кэмэ, олох-дьаһах, үөрэх, кул-
туура уонна спорт сайдытыгар
үгүс өрүттээх үлэ ытыллымы-
тын туһунан кэпсэнэр.

«Илья Павлович Листиков

аата – үйэлэргэ» диэн иккис
кириин тылы Чурапчы улууһун
баһылыга Степан Саргыдаев
суруйбут. Матрена Илья Павло-
вич үлэлээбит 60-нус сыллар
бүтүүлэрэ, 70-нус сыллар толору,
80-нус сыллар саџаланымла-
рыгар партия соруга пятилет-
каларынан буолан, дьон олоџун
таһыма тупсарыгар болџомто
уурулларын, тыла сиригэр кол-
хуостар бөдөҥсүйэ, сохуостар
буолуулар, Дмитрий Петрович
Коркин эрчийбит тустуук уолат-
тара олимп чыпчаалын ылан
кэлбиттэрэ, өрөспүүбүлүкэтээџи
куонкурустарга Чурапчы оро-
йуона инники күөҥгэ элбэх-
тик ааттаммытын туһунан су-
руллубут.

Чурапчы улууһун дьокутаат-
тарын Сэбиэтин 4-с бэрэссэдэ-
тэлиэн үлэлээбит Афанасий
Захаров «Чурапчыбыт сайдар
түөрэвин тэрийбит салайааччы»
диэн үһүс кириин тылга эдэр
дьон, чуолаан эдэр салайааччы-
лар бу кинигэттэн үтүө холбур-
дары иҥиринэр. Чурапчыла-
рын историатын туһунан эбии
билэҥ, үлэлэригэр туһаныахта-
ра, тус олохторун бөпөөх ха-
йысханан тэриниэхтэрэ диэн
суруйбута киирдэ.

Маны таһынан араас хабаан-
наах ахтыылар, урукку ыстаты-
йалар, о.д.а. киирбиттэр.

Дмитрий Петрович Коркин туһунан дьонун кинигэ

Биһиэхэ суруйаллар. Петр Калачев «Учууталым илиитэ» кинигэтин туһунан кылгастык тус санааларбын үллэстэбин

Егор ВИНУКОВ

Соторутааҕыта аҕай уһулуччулаах тириэньэр Дмитрий Петрович Коркин төрөөбүт күнүн-дьылын үөрүүлээхтик бэлиттэбиппит. Бу үс саха бэрдин Монреаль олимпиада-тын үрдүк үктэлигэр таһаарбыт ССРС, РСФСР, Саха АССР үтүөлээх тириэньэрин туһунан балаҕа элбэх кинигэ, ыстатыйа бэчээттэнэн турар.

Ол айымньылар ортолоругар Дмитрий Диринскэй, норуот суруйааччылар Егор Неймохов, Николай Лугинов, услурот суруналыыһа Баһылай Посельский, суруйааччы Иван Ушницкий, суруналыыстар Николай Петров, Борис Павлов, Платон Коркин, биригэ эн-мин дэһэн, кытайанан – хамыйаҕынан кыр-баһан, тэҥил тэҥнээхтэрэ, үтүө үөлээннээхтэрэ Константин Постников, Петр Кривошапкин, Николай Волков о.д.а. кинигэлэригэр кэрэхсээн аахпыппыт. Ону сэргэ бу түһүлээх-тахсылаах, силилээх-буурҕалаах сүүрбэһис үйэҕэ, сирдээҕи аналлыгын толорон, айылҕаттан айдарымлаах, үөһэттэн үтүүллээх, уратылаах, хатыламмат олобу олорон, эркээйилээх суолу, арҕарар аартыгы арыыйбыт умнуллубат учуутал туһунан, кини нитэн-үөрэтэн, олох тэргэн тэтимигэр сирдээбит салҕааччылар, үөрэнээччилэрэ Роман Дмитриев, Павел Пинигин, Александр Иванов, Вячеслав Карпов, Николай Захаров – Сахаачча, Захар Чукров, Владимир Андреев, Илларион Федосеев, Александр Аргунов, Семен Южугаев о.д.а. ахтыгы кинигэлэригэр ситэри сыаналыы, ааспыт эргитэн өйдүү-саныы, ахтыһан-билсиктэн турабыт.

Билигин эһиги болдомтоугутар уһулуччулаах тириэньэр Дмитрий Петрович бастакы иитиллээччилэригэр биридэстэрэ, ССРС спордун маастара, РСФСР норуот үөрэҕиритин туһунан, СӨ үөрэҕиритин үтүөлээх үлэһитэ Петр Николаевич Калачев улахан учууталын, саха саарынын сүдү уобараһын ситэ-хото этиллибэтэх, бардыон билиитигэр-көрүүтүгэр биллэн-көстөн ааһахтаах түгэннэрин, өлбөдүбүт өйдөбүннүк кэрээтэ, сүгүрүгэр эссе-сэһинин, бэрт сэмэйдик «Учуутал илиитэ» диэн ааттаан биэрбитин, аҕыйах тылынан таарыйан, «Кырдыабастан алгыһын, адэртэн эйэтин» ингэриммит истиг ааҕааччыга анаан ахтан ааһахпын баҕарабын.

Ааптар олдыт оҕо эрдэҕиттэн, тустууну кытары, олонхо бухатырын миинэр мингэтин, алыһар атын, сырбай сүүрүгүн изиэтэ, сайдам санаа атас-таһар, тобулааһас толкуйун тобулар, саҕаны саргылыыр, эт мэйиитинэн эргитэн, кыайы-

га кынаттыыр, өркөн өйүнэн өтө көрөн, билгэлээн, бэдэрэ билбэтэбин билэн, көрбөтөдүн көрөн, сылыктым, сыаналыы, сатабылын сааһылыы сылдыарын сөҕө-махтайа, киһи киһиттэн уратыта күөрэйэн тахсарын бэлитин, хойутаан да буоллар, хобоҕун тыаһатан, саҕа аллайан хаалбыккын өйдөөбөккө хаалабын.

Ааҕа олордоххо, ааҕааччы билэр дьоно субу көстөн ааһаллар: «Максим Сибиряков көңүл тустууга Саха сириг сэттэ төгүллээх, хапсаҕайга икки төгүллээх чөмпүүһүнэ буолан, үүнэн-сайдан тахсыбыта».

Мин хаста да кини тустарын уонна аатырбыт «коллектив» (утарсааччыг аҕаар киһиэ сытан, икки илиитин кыбытан баран, тизэр эргийэн быраҕар албас) хас да киһини ыраастык кыайытын көрбүтүм. Ол да сылларга ити кыбытыны илчилэригэр күүһэ суох тустууктар тутталлара. Билигин кыбытыга киһиэн биэрбэтэр.

Арай бу албайы Вячеслав Карпов стойкаҕа сылдыан, аҕаар илиитинэн киһитин утары илиитин ылан баран, кэтит көхсүнэн сизлийэн охторорун «карповтаһын» диэн ааттаан, элбэх бөлөс ылыммыта. Ол эрэри хайа да албас атын-атын тустуук оҕордоһуна, атын-атыннык тахсан иһэр. Тоҕо диэтэххэ, киһи-киһи фигурата тус-туһунан, илиитин-атаһын, сиһин уһуннара эмиз оннук, ол иһин быраҕылар уларыһан иһэллэр. Онон боростуой өттүктэн быраҕыы, мельница, вертушка курдук албастары хас биридин тустуук тус-туспа оҕорор.

Оҕолорго Сэбиэскэй Сойуус 1970 сыллаах 48 ыйааһыннаахтарга чөмпүүһүнэ буолбут Павел Васильев – Хабарда бэйэттэн лаппа ыраахан Юра Андреев (кэлин ССРС, РСФСР, САСР спордун маастара, ыраахан ыйааһыннаах бөтөрөөн-маастардарга Арассыйаттан бастакынан аан дойду чөмпүүһүнэ) «обвиз» диэн албайы оҕорорутар аҕаһын аҕаһын

эрийэн баран, өссө уп-уһун илиитинэн көмөлөһүннэрэн, баһан таһааран быраҕарын сөҕөн кэпсиир этилэр» [1, с.81].

Дмитрий Петрович көңүл тустууну хапсаҕайы кытары алтыһыннарын туһунан научнай ыстатыйалаах. Ол туһунан ааптар маннык бэлитири: «Хапсаҕайга, син бири атын тустууга курдук, бөһөстөр таптаан туттар албастаахтар. Онон Д.П.Коркин Саха сириг элбэх төгүллээх чөмпүүһүннэрэ, Дальнай Востокка, Арассыйаҕа тийэр тустар, кыайар, мистэ-лэхэр Кирилл Григорьев, Баһылай Румянцев, Петр Гаврильев, Петр Алексеев, саха бастакы көңүл тустууга маастара Дмитрий Данилов үчүгэйдик тэбэлэрин суруйар.

«Подсечка» диэн албайы мин эмиз таптаан туттар этим. Бири, норуоттар икки ардыларынааҕы турнирга Польша уолун тэбэн охторбутум. Киһим атаһар эчэйинилээх эбит этэ, онон ол күрэхтэһиниттэн олох да туораабыта.

Хапсаҕай тэбнитэ көңүл тустууга үчүгэйдик барарын саха бастакы маастардара бэркэ көрдөрөн тураллар. Ордук Петр Алексеев хайа баҕарар тустуугу көтүтө-көтүтэ ытыгарын мин истибитим даһаны, көбүргэ хаста да көрбүтүм даһаны. Билигин тустуу сайдан, үчүгэй тустууктар мээһэ албастарга түбэһэттэр. Ол иһин быһымылаах, сорох сөччө табыллыбатах тириэньэрдэр үөрөппит оҕолоро олох аҕыйах албайынан тустан эрйэдэнэллэрэ киһи хараҕар быраҕыллар.

Дьининэн, саҕа үөрэнэ кэлбит оҕо буукубаны барытын үөрэтэрин курдук, тустууга үөрэнэ кэлбит оҕо тустуу албастарын барытын билиһиннэрин – булгуччулаах быраабыла буолуо дии. Онон кини бэйэтин быһымыттан-таһаатытан, күүһүттэн-уодуттан, өйүттэн-санаатыттан көрөн, сөптөөбүн талан туттара бэйэтэ тахсан кэлээччи. Хапсаҕайы уонна көңүл тустууну тэҥнээн көрөрүгэр Дмитрий Петрович атаһа киһини чинчийэн суруйбут. Онон кини: «Сахаачча атаһа төһөкөн киһини уһулуччу этэ», - диэн бэлитири. Сахаачча доҕоро Слава Карпов: «Сахаачча илиитэ утарылаһааччытын аҕаар тийдэ да, хайаан да көтөһөн таһаарар», - диэн улаханньык сөҕөн-махтайан этээччи» [2, с.103 – 104].

Ааптар Петр Николаевич тустуук, тириэньэр, учуутал быһымынан тугу даһаны, кыра-улахан дьэбэккэ, кырадытык сыаналыыр, мындыр үөрүйэх хараҕынан ситэ өйдөөбөт араҕаһа анаан, ыллыктаах сүбэ биэрэрин бэлитири тоҕоостоох: «Мин бу цирккэ үөрэтэр колледжка 1999 – 2009 сыл-

ларга үлэлиирбэр күн айым араас эрчиллини көрөрүм. Ол эрэри, биридэ даһаны күүһү сайыннараҕа анал эрчиллиилэри оҕороллорун, тренажер, перекладина эбэтэр штанга тутталларын олох көрбөтөбүм. Эрчиллэр саала баарын баар. Арай онно тириэньэр туран үлэлиирин көрбөтөбүм. Киһилэр бэйэлэрин күүс, тулуур, сылбырда туттулар нүөмэрдэрин элбэхтэ хатылаан чочуйаллар эбит. Ол иһин бу кинигэ, холобур, Дмитрий Петрович Олимпиада үрүн көмүс призера буолбут Саша Иванова анал тренажеруна дуу, штангана дуу күүһүн сайыннараһын туттубатах эбит. Бу чааһынан

АЛБЕТ СҮННҮЙ

«Дмитрий Петрович дьарыктыыр систиэмэтэ кытайдар акробатикаҕа туттар систиэмэлэригэр олох чугас эбит», - диэн көрбүтүм» [3, с.109].

Киһи киһиттэн, тириэньэр тириэньэртэн уратытын ааптар таба тайанан таарыйара элбэҕи этэр, ырааһы ыралыыр диэтэххэ алҕаһаабаккын: «Бу Дмитрий Петрович: «Дьарыктыыр 100 оҕоттон норуоттар икки ардыларынааҕы кылаастаах 5 маастары иитиэххэ сөп», - диэн этиитэ улахан кыахтаах этии. Манна тириэньэр сороҕо оҕону тустуунан дьарыктыырга үрдүк көрдөрүүлэри эхирэтиспэккэ, оҕо доруобуйатын тупсарыыга, санаатын күүһүрдэргэ үлэ-диз сөп. Ол курдук, Дмитрий Петрович куоракка киһиэн үлэһитигэр, бири сөбүлээн алтыспыт киһитинэн тириэньэр В.П.Корякин эбит этэ. Булуу Уоттутун уола Москваҕа Киһи физкултуура институтун бүтэрбитэ. 1960 сыллаахха сахалартан бастакынан Москва куорат чөмпүүһүнэ, ССРС спордун маастара буолан, Саха сиригэр эргиллибитэ. Кэлин САСР үтүөлээх тириэньэр, СӨ физическэй култуураҕа уонна спорка үтүөлээх үлэһитэ буолбута. «Дьоккуускай тириэньэр Владимир Корякин оҕолорутар эрчилли кэмигэр мээчигинэн оонньууну киллэрэр эбит», - диэн соһуйа истибиттээбим.

Оттон оҕону тустуунан дьарыктыырга, доруобуйатын тупсарарга бүгүн даһаны Владимир Прокопьевич курдук үлэһэппизинэстээх, оҕо үтүө сыһыаннаах тириэньэрдэр наадалар. Киһилэргэ эмиз салалта өттүттэн сөптөөх сыһыан, сөптөөх ирдэбил туруохтаах. Оҕо айылҕаттан мөлхөх, өт илии, от атах буолан төрөөбүт буоллабына, киниэхэ үчүгэй тириэньэр, үчүгэй учуутал наһаа элбэх туһаны аҕалыан сөп. Манна даһатан эттэххэ, кэлин кыһаларга оскуолаҕа ин-бэлит оҕолор кэлэн, доруобай

оҕолору кытта үөрэнэр буолбуттарыгар биһиги: «Маннык кыһалҕалаах оҕолор бааллар эбит», - дьэ өйдөөн көрдүбүт. Ол иһигэр мин Кытайга, Пекин-нээҕи Норуоттар икки ардыларынааҕы колледжка доруобай оҕолору күн айымы растыжа-лаан ытатар-сонотор дьарыктары 10 сылы быһа көрөн кэллим. Ол иһин, иһигэрдэр бүк тардан, умса-төннө түспүт сорох оҕолору киһи оннук эрчиллиилэринэн көннөрүүн сөп эбит диэн санаалаахпын. Оттон киһи көннөдүтэ, өйдүү-санаа-лытын уларыһан, атын киһи буолуо этэ» [4, с.112].

Түмүктээн эттэххэ, ааптар Петр Николаевич сонун, сэргэх тылларынан суруллубут, эгэлтэ элбэх, олох обургу эрий-бит-мускуйбут түгэннэриттэн түбэһиннэрэн, чаҕылхай, ол эрэри ылыннарыылаах, итэ-тинилээх холобурдарынан эри-дьэстэммитэ кинигэ ааҕааччы иннигэр кэрэхсэбили, саҕаны, эрэлэ үөскэтэригэр киһи мунаарбат. Үс саха ор-тотугар «Элбэх тыл сымсах, аҕыйах тыл миньытэ», - диэн сытыы, харыс тыл баарынын, ааҕа олорон, эриэккэс иччилээх идийэлэринэн барда баай эссе-сэһин киһи этэ илигин этэ-ринэн, саныы илигин сана-тарынан уратылаах. Идэлээх, тустуу туһун олох сирэ-май-гыта онгостубуттар, күннэтэ күүрэннээх олохпут мөккүөрү-гэр, сарыһыгы саргыланарын туһугар түбүктээх үлэ ор-тотугар сылдыар тириэньэрдэр бу кэрэхсэбиллээх кинигэттэн элбэҕи сомсуохтара, арҕарар аартыктарыгар суолдугут сулус онгостуохтара диэн эрэлим улахан.

Ол да иһин ааптар Петр Николаевич кынаттаах тыллардаах строкаларынан дьобус ыстатыйабын түмүктүүбүн: «Мин учууталым (кытайдар цирккэ тириэньэр диэн тылы туттубаттар, учуутал диһилэр) Дмитрий Петрович Коркин туһунан санаабын этэрбэр «Улуу», «Уһулуччулаах» диэн тыллары соруйан туттубатым. Сыллар ааһан истэхтэринэ, кини үөрэнээччилэрэ бири Олимпиадаттан үс мэтээли аҕалыт кыайыылара үтүс су-даарыстыба даһаны кыһан ситислэт үрдүк чылчаа-ла буолан, ыгыра-угуйа туруо-ба. Хас биридин тириэньэр бэйэтин кэмнээҕи дьону кыһан, баһыйан, инники таһаар. Ол иһин Дмитрий Петрович үлэтин өссө да үөрэ-тиэхтэрэ, кини туһунан өссө да кинигэ суруйуохтара, киниэ оҕоруохтара. Оччоҕо эрэ кини уобараһа толору ситэн көстүүбэ, мин бүгүн эппит санаам онно туһалааҕа диэн, ол кэмнэрдээҕи олоҕу эби сирдатарга дьулуустум».

Александра Хомус: «Ыччат киинэ идиэйэни олоххо киллэрийгэ тирэх буолар»

Исписэлиис тырыбыната. Ыччаттар улахан болбомтону бырайыактыыр үлэбэ уураллар

Марфа ПЕТРОВА

Быйыл улуус ыччатын түмэр киин аһыллыбыта. Манна эдэр дьон көрсүһэн, айарга-тутарга, бырайыак суруйарга саҥа кыахтары ылаллар, саҥа саҕахтары ситиһэллэр. Бу киин итиэннэ улуус ыччатын үлэтин-хамнаһын туһунан улуус дьаһалтатын туһааннаах исписэлиһэ Александра Хомус билиһиннэрдэ.

«Ыччат министиэристибэ-тэ, улууспут салалтата өйөөн, быйыл Чурапчыга аан бастаах ыччат киинэ аһыллына. Онон ыччат дьаалата хаһаангытааар да былааннаахтык ыттылынна. Бу киинмит «Утум» дьыэтигэр баар. Манна кизг хос анаан, ыччаттар мустан, аныгылыы сонун истиклээх, сырдыкгына

өрөмүөннээн кирибиппит. Бэс ыйыттан саҕалаан, тэтимнээхтик үлэлиибит. Судаарыстыбаннай ыччат бэлитикэтигэр сөп түбэһиннэрэн, араас бэстибээли, форуму тэрийдибит. Улуус ыччата бүтүн Арасыйытатаагы, уокуруктаагы, өрөспүүбүлүкэ-тээги дьаһалларга ситиһи-

лээхтик кыттан, бастыг улуус-тар ахсааннарыгар кирибипит.

СӨ Ил Дархан граныгар кыттан, 4 мөлүйүөн кэрингэ сууманы ылбыппыт. Онон кэлэр сыл торумун ырытан, үлэлииргэ бэлэммит. Ол курдук, волонтердар үлэлэрин-хамнастарын сайыннарыыга кэккэ былааннар ыттылынылар. Маны тэнэ хас биридин нэһилиэккэ норуот дружинатын үлэлэтэргэ саҥа сорултар турдулар. Улуустаагы ыччат дьаалатыгар саҥа тэриллит Арасыйытатаагы оҕо уонна ыччат хамсааһына (нууч. кылг. РДДМ), «Юнармия» хамсааһын, устудьуоннар этэрэстэргэ сыһыарыллыбыттар. Онуоха ыччат киинигэр Арасыйытатаагы оҕо уонна ыччат хамсааһына уонна Арасыйытатаагы оҕо киинин исписэлиистэрэ үлэлиилэр. Итиннэ таһынан ыччат отдела байыаннай дьайыс кыттылаахтарыгар уонна киинлэр

дьыэ кэргэннэригэр көмөнү оҕорор #MYBMESTE волонтердар ыстааптарын сүрүннүүр.

Ыччат киинэ кэнтээн, билигин улуустаагы киин бибилэтиэкэ дьыэтигэр көһүөхтээх. Ону кытта тэингэ психолог киинэ, патриотизм киинэ, обургу оҕо киинэ көһөллөр. Оттон бибилэтиэкэ сотору кэминэн саҥа таас дьыбэ кириэбэ.

Ыччат киинигэр эдэр дьон туһалаах информациялары, консультациялары ылаллар. Улахан болбомтону бырайыактыыр үлэбэ уурабыт. Маныаха хамаанда тэрийэн үлэлиэхтээхпит. Номнуо туһааннаах куратор нэһилиэктеринэн олохтоох ыччаты кытта үлэлиир. Ол курдук, интэриэстээх ыччат сонун идиэйэтинэн бырайыак суруйарыгар көмөлөһөр, ыйан-кэрдэн биэрэр. Онон кэлэр сылга үгүс грант куонкуруһугар кыттан, ыччаттар дьобурдара

сайдарыгар, чөл туруктаах буолалларыгар, олохтоохтор олохторо-дьаһахтара тупсарыгар анаан үп киллэриэхпит дьээн эрэнэбит.

Билингиттэн бэлэмнээн, улууспутугар бырайыак үлэтигэр кизгник биллэр экспери Геннадий Охлопковы ыгырдыбыт. Киин сэмнээрдэригэр судургутук сахалыы тыллынан ситиһии, көдүүстээхтик быһаарар. Эксперт 10 бырайыагы сүрүннээбиттэн 8 бырайыак кыайар. Онон Геннадий Охлопковка эрэлбит улахан. Сэмнээр ахсынны 10 күнүгэр ытыллар, улуус ыччатын, баҕалаах дьону ыгырабыт.

Манн таһынан киингэ араас маастар-кылаас, куурус, тренинг тэриллэр. Манна эмиз ураты, сонун идиэйэлээх ыччаты ыгырабыт. Кэлин, сылдьык, сайдык.

Интервью. Ырыа куттаах, матыыбы айааччы – Петр Гуляев

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Чурапчы улуугар Петр Гуляев дьээн кэлбит-барбыт, сыты-хотуу, эйбэс-сайбас, киин баҕарар кытары мэлдьи элэккэйдик кэпсэтэр уолу билбэт киин, бука, суоҕа буолуо. Киини үгүс дьон бырааһынныктары тэрийэр талааннаах тамада, дьобурдаах култуура үлэһитин, итиэннэ сатабыллаах салайааччы быһытынан билэллэр. Ол эрэри бүтүн ааҕааччылар-бытыгар Петр Егорович өссө биір ураты талаанын, дьобурун билиһиннэрэбит.

кэлибин бу баарды өйдүүбүн. Билигин санаатахпына, такси Чаачыгытга аҕалан хаалларбыт эбит. Биір баул суумкалаах, олох билбэт сирбэр, табаарыһым Ганя олоһор нэһилиэгэр Алаҕарга Чаачыгыттан сатыы хааман барбыттаабым», - дьээн Петр Егорович күлэ-үөрэ кэпсир. Ол кэмтэн ыла, балай эмэ кэм ааста. Билигин киин икки аҕаар чингик үтэммит, элбэх оҕо амарах аҕата, тапталлаах кэргэн, алаһа дьэ туттаах баһылыга, СӨ култууратын туйгуна буолар. Петр Гуляев улуус култуурага управлениетин начаалыннытынан быһырымыгыттан ананан, бэрт таһаарылаахтык үлэли-хамсыы сылдьар.

●●● Петр Егорович, хайдах муусука эйгэтигэр үһү-йүлүбүккүһү?

●●● Мин тастыг эдиийим Матрена Павловна Килижекова дьээн муусука уруогун учуутала этэ. Киини сэргэ тастыг

убайдарым, үгүстэрэ култуура үөрэбэ суох да буоллаллар, бэйэлэрэ ырыа суруйаллар, айаллар уонна толороллор. Ол иһин да буолуо, урут-уруккуттан биһиги аймакха ырыаһыттар, үгүһүтүтэр, ырыа айааччылар дьээн өйдөбүл баар. Онон муусука эйгэтигэр сыстан улааппыппыт. Маннай ылаабытым, онтон кэники оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан, гитаранан долһуоллуурга үөрэммитим. Ону Чурапчыга кэлэн өссө үчүгэйдик чочуйан биэрбитим. Гитаранан оонньуурбар эдиийим Матрена Павловна маннайгы нуоталары көрдөрбүтэ, оттон манна кэлбитим кэнииттэн убайым Гаврил Гаврильевич Жирков ырыа матыыбын таһаарарга көрдөрөн, үөрэтэн биэрбитэ.

●●● Култуура уонна поэзия төһө дүөрэллилэрий? Бастаах хоһоонун туюх туһунан этэй?

●●● Мизгэ бастаан ырыа матыыба биллэр. Онон хоһоон-нуулуун дэмэппин. Эппитим курдук, маннай матыыппын ситэрэн, чочуйан баран, истэччи дууһатын таарыһымы дьэ санаатахпына, салгы тизмэтин талан, тылын-эһүн ылсан барабын. Бэйэм 11-с кылааһы бүтэриэхпэр дьэри, төрөөбүт-үөскээбит Тыайабыттан олох аҕыахтык эрэ таһа сылдьыбыт, ийэттэн, аҕаттан улаханник тэйбэтэх уол этим. Оскуоланы бүтэрэн, устудьуоннуу сылдьан, эмискэ ахтар-саныыр тапталлаах нэһилиэгим Тыайа туһу-

нан Софья Полятинская хоһоон баарын билэн, онно бастаах матыыппым таһаарбытым. ●●● Барыта хас ырыалааххыны?

●●● Уон икки ырыалаахпын. Биллэр соҕус ырыаларбын билиһиннэрдэххэ, «Күндү киһим» дьээн оҕолорум ийэлэригэр, олодум аргыһыгар анаабыт ырыабын, дойдум Тыайа туһунан ырыаны, Чурапчыга олоһор суруйбут «Манан хаар», «Сулуостун кэпсэти» дьээн ырыаларбын уонна «Кэбээ-йиттэн кэрэчээн» дьээн биіргэ төрөөбүт балтым Анна Гуляева-Никонова, быраатым Иван Гуляев тылларыгар суруйбут ырыабын ааттаахха сөп.

●●● Эн ырыаларгын эстрада улахан сулуостарга толороллор. Биір эмэ ырыаг суруллубут устуоруйатын уонна толорулуутун туһунан кэпсэ эрэ.

●●● Биіргэ төрөөбүт быраатым биірде кэлэн: «Балтыбыт Кэбээйи кыһынын туһунан наһаа үчүгэй хоһоон суруйбут. Амма, Чурапчы, Ньурба кыһынын туһунан ырыалар бааллар. Оттон биһиги, Кэбээйи курдук кизг улуус кыргыттарын туһунан ырыа суох, ол иһин итиннэ сыһааннаах матыыптааххын дуо?» - дьэбитэ. Ол кэмгэ оруобуна биір матыыбы иитиэхтиг сылдьыбытым. Суруллубут хоһоонго оруобуна икки куплета уонна хос ырыата сөп түбэспитэ, гитаранан ылаабыппытыгар таһан кэлбитэ.

Оттон «Күндү киһим» дьээн ырыам, оччолорго Марианна-бынаан ыл буолан олоһон, киин үс сыл устата күнүскү үөрэххэ барбыта, ити кэмгэ ахтыллантан, кэтэһинтэн, өрүү манник биіргэ буолуохха дьээн өйдөбүл-тэн тахсыбыта.

●●● Сорох дьон эн ырыаларгын бэйэлэрэ суруйбут курдук кэпсээн толороллорун туһунан истэ-бит. Ырыаларга ааптар быраабын оҕорторбутун дуо?

●●● Суох, оҕорторо иликпин. Ол эрэри хас биірдии ырыа айааччы ити туһунан толкуйда-ныахтаах. Итинник түбэлтэлэр урут да бааллара, билигин да тахсыталыыллар.

●●● Айааччы быһытынан икки былааннарыг?

●●● Киһи бэйэтигэр эркээйи охсунар кэмнээх буолуохтаах. Онон ырыаларбын чөкөлөөн, диискэ таһаарыахпын баҕара-бын. Күннээгэ үлэ түбүктэриг-тэн ордубакка, көһөрөн иһэбин. Ол эрэри кэлиэгэлэрим айар кизгэбин былааннабыттарын эппиттэрэ. Онон ырыаларбын үйэтигэр, элбэх истээччилээх, толорооччулаах буоларын туһугар хайдах сатанарынан үлэ-лэһэ сылдьабын, кэм, биіріэмэ көрдөрөн иһиэбэ.

●●● Петр Егорович, кэпсэ-нин иһин махтал, айар үлэбэр өссө да үрдүк си-тиһинилэри, ырыаларын элбин, ыллана турдун-нар.

Литэрэтиирэ муннуга. Айар үлэ умсулбаныгар сылдыр биир дойдулаахтарбыт айымньыларын аабын, сэргээн

Егор ВИНУКОВ

Сайылыкпар

Санаабыттан араахакка,
Сайылыктым көстөн ааһар,
Сиртэн үүмүт булгуннаа
Сыздэрэйн, тунсагайын!
Олонхого кэпсэндийн,
Олоххо эмиз баара дийлэр.
Хаһан эрэ бухатырдар
Харса суохтук халсыбыттар.
Күн сирин көмүскэллэр,
Айыы сирин алыһыгар,
Хаарыан хаана тохтубута
Аны сибэкки буолан тыллар.
Сыһан устун дыһэрэнкэйдийн,
Сиртэн тэбэн үгкүлүлэр.
Сымэх, кыргал кэриэтэлэр,
Сардааналар үүмүттэрэ.
Кыбэтэйдим ырааттаа
Күндү сирбэр, сайылыкпар,
Ого сааһым аргыстарын
Онно көрсөр ахтылганым.

Эйнэхэ эрэ

Элбэх да, снл – хонук көтөһө,
Эйигин аан бастаан көрбүтүм.
Түстэбэ күһүмүн көтөһө,
Турдаба мин эһэм өтөһө.
Төһөтүн билбэккэ кэриэтэ
Тохтооммун көрсөрү кэлэбин.
Тыымты күөл мөңдөөрү урсун
Тохтор күн чабылын суһума.
Өөр да өр буолбутуу
тиэтэйн,
Өбүгэм алааһын кэрийэн,
Өлбүтү кытары кэриэстийн,
Өйдөбүл хаалбытын кэпсидийн.
Төрөөбүт дойдугун эн таптаа,
Төгүрүк тыымты күөл
тузатын,

Түстэбэ күһүмүн көтөһө,
Турдаба мин эһэм өтөһө,
Эйигин аан магнай көрбүтүм
Эриэккэс дүһүмүгүн өйдүүбүн.
Түлэй түрүм түһээммин
билбитим
Тапталым эн эрэ эбиккин.

Сардаана

Сардаана сибэкки кэриэтэ,
Сыздэрэйн эн ааккын кытары,
Олохтор эйигин көрсүбүт
Ол кэрэ түгэни өйдүүбүн.
Сайынгын айылаа кэстүүтүн,
Саймаархай чэбдик тыал
үгкүтүн.
Күн чабыл сарыала түһэрэ
Күлүмүтүр өлүгүз сүүрүгэ.
Аастыт кэм күһаран кыһэрэ
Ахтылган истигин издэрэ.
Эргийбэт сымдааһар түгэниэр
Эдэр саас кэмнэрин кэпсидилэр.
Сардаана сибэкки кэриэтэ,
Сыздэрэйн бэйэһин сэргидийн.
Кэпсидэр Туһаада кэрэтин
Кыргэтэр аналлаах эбиккин.

Иннокентий АЛЕКСЕЕВ

Дыкты дьодур

Бүтэн бизрбэт түбүктээх,
Бэртэн бэрдин байыһыах,
Үлэһит буолан тахсылхтаах,
Олох дьолун былызхтээх.
Или уустук дьарыгыттан,
Үгүмүһэ онгорор биридиһтэн,
Киһи сөүгөх туһууттан
Араас тэрил кэрэтин.
Хара харах хатаныах,
Сааһыланар саналым ситэн,

Хайыыр тылы санармаах,
Сатаалын дьарыгын биһирээм.
Дыкты дьодур айыллар,
Дьолунаахтык көстөр, итэр.
Дьонум-сэргэм олох үрэр
Дойду сайдык сулулар.

Санаа сырдыга

Санаа сырдыга сабыллар
Сирдээһи дьолу биллэрбэр,
Сайаһас бэйэһин ылынар
Сүдү сулгалтын өйдүүрүбэр.

Ого сааһым кэрчиктэрэ
Ойор күнүм ооннуута,
Олох дьэнкэ эбиттэрэ
Оттоох хонук сарыахтара.

Эдэһи дэтиэх элбэһи
Эр-биер кууһан ылаа,
Эргичийэн ылар түгэс
Эрэл санаа кыһылаа.

Дьоллоох олох сыраа
Дьолун ыалга түмүлэрэ,
Дыкты онгоруу чабыла
Дьыһэрэн тэбэ сырсыһар.

Хаһан эрэ хаамыт суолум
Ытык сирим Таптаа этэ,
Эдэр сааһым аастыт кэмим
Санаттаа букуһа.

Үрдүк хотоол сырдыах этэ,
Дабайарга көхтөөх буолара,
Салааскаан түһэр кэмгэ
Чахчы кэрэ буолар этэ.

Сааһын үрэх хаата туолан,
Таһымыһа куттааллааба.
Ого дьонго дыкты буолан
Сонурбаттар буолара.

Халлаан күрөс өһүр буолан,
Харах күрөс үрэр этэ,
Ситэр сымэх өйгө хаалан,
Тилиһэрэр түгэниэр.

Билигин ахта саныбын
Күнүм чабыл сарыалыным,
Омон суолум астаа,
Одурдуу көрөн ылааба.

Байанайым алгыһа

Сырдык санаа аргыс тэнэ
Аргыстанар күнүм аайы
Сайаһастык үрэр-көтө,
Сизэтиһэр тылым-өһүм.

Саһархай сөбирдэх сипсийэр,
Сырдыкка дьолуһа тэлээрэр,
Сайынымын араһар түгэс
Соһуччу хамалта үгэс.

Күһүмүт күндүтүк кэллээ,
Көмүстүү күлүмү мичээрэн,
Кындыа кыс хатынгым сэрэнэ,
Күлүгүм ыраактан көрүнү.

Иһийэр айылаа дыктытэ
Истиги наһыалык этээрэ,
Илгээх салгыһыга уйдаран,
Истигник эйнэхэ билиһиэ.

Биһирэ сылдыртан дьоллоон,
Үгүрү ретэн ыралыһыт,
Үгэ кэпсээни элгээлээн,
Булка ыларбыт да эбиһит.

Киһи, дөһөр эрлэллэрин,
Ала устун сырдыгар кэрэтин,
Умсуһа сэргээн истэбин,
Ураты булду сэргээрбим.

Эн сырдык, нарын массонгүр
Дьолун бэйэһэр махтаным.
Эдэр саас эргичий эргитэн,
Дьон – сэргэ майгытын
биллээм.

Сүрэх күлүгүр уйаһастык
Төннүбүт таһкөөр уйаһыһан,
Сүтүгүн суоя мин өйбөр
Сыл хайа да кэмизэр.

Майгы бастыһар ыларан,
Сааскы күн сарыалык
санаттан.
Байанай алгыһар махтанар,
Батыһар санаабын сайыһа.

Күүтүүлээх күһүмүм кэллээ

Күүтүүлээх күһүмүм кэллээ,
Көмүстүү көчүктүү күлүмүмүн,
Кыргыһыт күһүмүм
көстөһөр.

Көлүгэ уутугар көрүнэн.

Саһархай сөбирдэх сипсийэр
Сырдыкка дьолуһар изиһитэ,
Сайыны кытары араһар,
Солбуйсуу курустук илгийэр.

Иһийэр айылаа дыктытэ
Истиги эйнэхэ этээрэ,
Дьоргоһон дьарыһыһар
ооннуута.
Долгустуо күһүмү ойдуу.

Чэчири чэлгийбит айылаа
Чарыһым саһаран кыргыһыа.
Ылыһтаах санаабыт, ырабыт
Ыраахха тырыһыһа ыгырыа.

Римма Корякина-ХОТУУНА

ЭРГЭ ХААРТЫСКА

Аара суол хаһас өттүгэр былыр-гы балаһан барыһан турара. Хайдах эрэ, кэллээһин-бардаһын аайы ыгырарга дыгыта. Бу сырыһа быһа хаампака, балаһанга суһу хааман тийдэ. Сингэн эрэр балаһан сөрүүн салгыһынан ил гынна. Кыраһас түннүктэрэ онгоһон, сырдыгы барбах эрэ аһардар курдуктар. Арай, биллэрик орон үрдүгэр туох эрэ сууланан сытарыгар харада хатана түстэ. Тарбаһын иминэн тарыйан, хостон ылбыта – ситиһи быанан бобо баайыллыбыт, өрбөххө сууламмыт, эргэ хаартысканы кытта саһарбыт сурук буолан бизрдэ. Хаартыскаа будьурбай баттахтаах, үрдүк сүүстээх, Бүөккэ майгыһыһар киһи өйөнөөхтөөх олоппоско олоһор.

Хаартыска кэннигэр биһир тэн кырыһас буочарынан кичэллик суруллубут суруктаах: "Бырааппар Бүөккэ, эдэһийбэр Өкүүчээ. Баһылайтан". Хаартыска суругун үрүт-үөһэ ааһан, халын уостара илибирээн, ботугуруу турда. Бу киһи төрөөбүт таайа буоларын тутта биллэ. Хаһан да өйүгэр оҕустарбатаһын булан, сүрүр хам тутта. Буорах сыта инмит хаартысканы сыллаан ылла. Хараһын уута быһчалыһан тахсыбытын, кыбыстыбытты, илиһитин көхсүнэн соттон кэбистэ. Бу таайын бүтэһик суруга эбит. Ити кэннэ ууга тааһы бырахпыт курдук сүтэн хаалбыта...

Киһэрэн, үрдүк тиит-тэр кэтэхтэригэр күн түһүүтэ, салгыһын сөрүүкээн киһирэн барда.

Бүөккэ төһө өр манна олоһу-тун өйдөөбөт. Харанарыта тоһо быһыһыһан, сураһа суох сүппүт таайын хаартыскаһын туһулуһан, устунан нуктаан, умса түһэн барда... Арай Баһылай ааны чэлчэкиһик арыһа баттаан, балаһанга үөрбүт курдук туттан, киһирэн кэллэ. Сангыһар илиһимит сүгэһэрин устан, уга көхөһө ыйаата. Будьурбай баттаһын өрө аһыһан, хара бараан сирэйин көлөһүнүн сөтүһүнэ. Бүөккэ таайын кытта илиһи туһуһан до-рооболоһто. Эргэ тымтай түгэһэр адыһах собо баарын хатырыктаан, буһара уурда. Таайа уоттаах сэрингэ ханна, хайдах сэринлэспитин кэпсидийн, туту сангарарын Бүөккэ өйүгэр хатыы сатыыр курдук гыннар. Түүл эбитэ дуу, илэ дуу, киһи хараһар субу баар курдук барыта көстөн иһэр. Кырыктаах кыргыһыһа снарядтар иһиһирэн барбыттар, дэлбэритэ барар тыһастар, киһи сытар окулатын таһыгар эстибиттэр. Ол онно улахантык төбөһө баһыһан, госпиталга ки-ирбитин уонна билигин Кали-нинград куоракка баарын чопчу эппитин иһтэн хаалла. Эмискэ уһуктан кэлбитэ, күн үөһэ ойон ырааптыт. Хангык да тымтай баара көстүбэт. Таайын хаартыскаһын түөһүн тас сизбигэр уктан, төрөөбүт алааһын диэки хааман бара турда.

Күһүөрү, Бүөккэ санаата буолбакка, куорат байанкама-атыгар сырытта, таайын су-раста. Хаһан, ханна көмүллүбүтэ биллэбэт эбит. Арай эмтэммит куо-ратын эрэ ыйан бизрдилэр.

Түүлүгэр итэһэйэн, туохха эрэ эргэһэйдийэн, Калининград ку-ораты буларга сананна. Онно тинийэн, эмиз байанкамаатта-ры кэрийэн, элбэх архыһыһары, испиһэктэри хасыһан, таайа ханна кистэммитин син булла. Кылабыһаһа тинийбитигэр, киһи ханан да үктэммэт үлүгэрэ эбит. Биһир киһи унуоһун таһы-гар саастаах дьахтар бүк түһэн олоһоро көһүннэ. Дьахтар ыска-майхаттан туран: "Василий, покойся с миром..." – диэн бараа-ры ботугураабыһыгар, Бүөккэ көрө түспүтэ, арай, киһи таайын аата пааматынныһыкка сурул-лан турар эбит. Онтон өйдөөн көрбүтэ-тас суругар: "Спи спо-койно, родной. Твоя Олеся." – диэн суруллубут! "Бай! Бу аата туһу?" – диэн сага аллаһа түстэ. Сананы истэн, били дьахтар соһуйбут курдук буолла уонна "Василий? Ты?" – диэн оргуу-дук куттаммытты ыйытта. Соһуччута бэрдиттэн: "Нет, я Петр, племянник Василия" – диэн иһиһилэ ыган таһаарда. Дьахтар долгуһан, ытамныһа-йа-ытамныһа Бүөккэни кууһан ылла. "Вася, иди сюда!" диэн ханыһыһан киһи эрэ ыгырда. Сотору буолаат, будьурбай бат-тахтаах эдэр киһи сүүрэн кэллэ. "Вася, нас нашли! Родной брат отца приехал!" – диэн куолаһа титирэстэ. Бу таайын кэр-гэнэ Олеся уонна киһи уола Ва-сильи эбиттэр! Уол будьурбай баттаһын үөһэ аһыһыһыта, үүт-үкчү таайа илэ бэйэһинэн кэлэн турарга дылы! Көрүөххэ бу үчүгэһин!

8 КИНО 2 НОЯБРЯ

9:004

10:354

19:054

12:154

13:454

17:154

15:454

ДОЧЬ
БОЛОТНОГО
ЦАРЯ

ПОЛТЕРЕЙСТ

ЯТТ
САЙТ ОБЪЯВЛЕНИЙ В ЯКУТИИ

Я тут!
Вся Якутия тут!

Ситиһии. Римма Корякина “Сирим-дойдум сиксигинэн” куонкурус кыайыылаагынан буолла

Куонкуруска Саха
сийын 15 улуусту-
тан уонна Дьокуускай
куораттан уопсайа 37
үлэ киирбит, итинтэн —

Улахан дэонго Римма Корякина-Хотууна (Чурапчы улууһа) «Күүрээкин кулуһуннааҕа» үлэтинэн 1-кы үрдээн ылла.

2-с үрдэлгэ Валериян Парфеньевич Николаев (Сунтаар улууһа) «Төрөөбүт аһаарыһа» үлэтинэн 1-кы үрдээн ылла.

*Багдарын Сүлбэ бэйэтэ биллэр топонимист буоларын быһымынан, бу куонкурус балаһыанньатыгар сирдэр ааттарынан айымньыны суруйуу диэн этэ. Онно сөп түбэһинэрэн, кэргэним дойдутун чуолаан Мэлдьэхси

сирдэрин ааттарынан
дын¹ олоххо буолбут
түбэлтэни суруйбутум,
- диэн өрүү буоларын
курдук Римма Иннокен-
тьеэна бэрт сэмэйдик
эрийах тылһынан хоруй-
даата.

¹Чурапчыбыт улууһу

тар билигги кэмгэ олус таһаарлыгынан үлэти - хамоньдандьар, билиг - тарбахха батанар суруйааччыбытыгар Димия Корякина олутунан айар үлэтиэр ийикитин даһаны ситиһилэри баһарыабын.

10 ноября — День полиции: как в России появились стражи порядка

Инфографика. В России 10 ноября отмечают День сотрудников органов внутренних дел. Как у полиции появился собственный знаменательный день и как принято его отмечать узнайте коротко из истории

На Москве были установлены рогатки, при которых находилась стража. Стража содержалась местными жителями. Город был разделён на районы, между которыми были построены ворота с решётками. Запрещалось перемещаться ночью по городу без освещения.

1504

Было издано постановление о земской полиции.

По положению главой полиции в уезде стал выбиравшийся дворянством земский исправник. Ему подчинялись назначавшимся губернским правлением становые приставы. Им, в свою очередь, подчинялись десятские, сотские, пятисотские и тысяцкие из крестьян.

1837

Рядовой Санкт-Петербургской полиции. Начало XVIII века.

Впервые упоминается разбойный приказ. Разбойный приказ контролировал рассмотрение уголовных дел в Приказных избах и являлся второй инстанцией для рассмотрения уголовных дел на территории государства, кроме Москвы и Московского уезда.

1571

Разбойные приказы были временной мерой для усиления борьбы с разбоями, которые тогда усилились. Но так как разбои не прекращались, то временная комиссия обратилась в постоянную и таким образом явилась разбойная изба, или разбойный приказ.

18 июня (по новому стилю) 1718 года Пётр I учредил в Санкт-Петербурге Главную полицию. Полиция не только следила за порядком в городе, но и выполняла ряд хозяйственных функций, занималась благоустройством города — мошением улиц, осушением болотистых мест, уборкой мусора и т. п. Бухдоники наблюдали за чистотой на улицах города.

1718

По указу от 14 августа 1687 года дела разбойного приказа были переданы Земским приказам.

В приказ входил «один человек с 10 дворов» с рогатинами, топорами и водоливными трубами. Стряд наблюдал за пожарной безопасностью и порядком. Полицейских служителей в крупных городах называли Земские ярьвики.

1687

Впервые в Российской полиции созданы специализированные подразделения по раскрытию преступлений и проведению дознания.

До этого сыскные функции осуществляли судебные следователи и вся полиция в том виде, в котором она существовала на тот момент. Так впервые в России появилась служба уголовного сыска.

1866

На состоявшемся в Швейцарии Международном съезде криминалистов русская сыскная полиция была признана лучшей в мире по раскрываемости преступлений. Тремя годами ранее при Департаменте полиции были образованы специальные курсы для подготовки начальников сыскных отделений.

1913

Обер-офицер полиции. 1908 год.

Принцип самоорганизации сил правопорядка реализовывался некоторое время и после Октябрьской революции 1917 года. В постановлении НКВД РСФСР «О рабочей милиции» от 28 октября (10 ноября) 1917 года не предусматривались организационные формы государственного милицкого аппарата. Рабочая милиция носила характер массовых самодеятельных организаций, формировалась на началах добровольных дружин, поэтому не могла обеспечить разгрома преступности. И только 16 апреля 1918 года НКВД РСФСР обязал исполкомы местных Советов, установить единую структуру управленческих отделов, включающую подотделы милиции.

КУТУРБАН

Сыланг нэһилиэгин олохтооһо, тапталлаах кэргэним, ийэбит, эбэбит, педагогическай үлэ бэтэрээнэ

БЕЛЯЕВА Агафья Ильинична

бу дьыл, сэтгэнийн 4 күнүгэр ыараханнак ыалдьан, соһумардык олохтон туораабытын аймактарыгар, дьүүгэлэригэр, билэр дьонугар диригини курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро.

Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна бэтэрээн учуутал, Сыланг нэһилиэгин олохтооһо

БЕЛЯЕВА Агафья Ильинична

ыарахан ыарыыттан хомолтолоохтук олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Николай Николаевичка, оҕолоругар, сизэнэригэр, чугас аймактарыгар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Уһун Күөл "Кэрэ ыһата" түмсүүгэ бииргэ алтыспыт дьүүгэлэрэ.

Сыланг нэһилиэгин олохтооһо, Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна, профессор Г. П. Башарин аатынан Сыланг орто оскуолатын бэтэрээн учуутала

БЕЛЯЕВА Агафья Ильинична

ыарахан ыарыыттан олохтон соһуччу туораабытынан, кэргэнигэр Николай Николаевичка, оҕолоругар Марка, Туйаараҕа, Иванҕа, сизэнэригэр, чугас аймактарыгар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Профессор Г.П.Башарин аатынан Сыланг орто оскуолата.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

► Павел Васильевич Местников аатыгар 2013с. бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дьинэ суовунан ааһылар.

Сыланг нэһилиэгин олохтооһо, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна, улахан дьиз кэргэн иһирэх ийэтэ, эйэбэс эбэтэ, тапталлаах кэргэн

БЕЛЯЕВА Агафья Ильинична

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оҕолоругар, сизэнэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, чугас аймактарыгар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Сыланг нэһилиэгин А.А.Сивцев аатынан сыһыалаан киинин кэлэктиибэ.

Күндү дьүүгэбит, оҕо сааспыттан алтыспыт доһорбут, Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Сыланг нэһилиэгин олохтооһо

БЕЛЯЕВА-ПОПОВА Агафья Ильинична

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Николай Николаевичка, оҕолоругар, сизэнэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар, чугас дьонугар диригин кутурбаммытын биллэрэбит.

Сыланг орто оскуолатыгар бииргэ үөрэммит доһотторо, 1973 с. Выпуск.

Сыланг нэһилиэгин олохтооһо, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, күндү эдьийибит

БЕЛЯЕВА Агафья Ильинична – Ага

ыарахан ыарыыттан соһуччу олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Николай Николаевичка, оҕолоругар, сизэнэригэр диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчыттан Саввиннар, Дьокуускайтан Азаровтар, Алексеевтар дьиз кэргэттэрэ.

Саха өрөспүүбүлүкэтин норуотун маастара, "Дархан уус" бэлэз хаһаайына, Чурапчы улуусун Хатылы нэһилиэгин, Мэҥэ Хаҥалас улуусун Томтор нэһилиэгин Боһуоттаах олохтооһо, үлэ бэтэрээнэ

ЭВЕРСТОВА Анастасия Васильевна

92 сааһыгар олохтон туораабытынан, бары аймактарыгар, чугас дьонугар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Хатылы нэһилиэгин дьаһалтата, бэтэрээннэрин Сэбиэтэ.

"САНА ОЛОХ"
кутубуйай
эргэллэрэ

ГОРОХОВА
Людмила
Валентиновна

Тэрийэччүгэр: СО Ырабыыталыстыбата, Саха өрөспүүбүлүкэтин "Сана олох" суварыстыбатын автономнай тэрилтэ, Таһаарыччы: СО "Сана олох" ГАС Таһаарыччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 киб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: ssk@rosstat@mail.ru, Российский Федерация Россияналтор СО сактаатыгар 2020 с. бос ыйын 3 күнүгэр регистрацияламыт нүмүрэ — ПИ №ТУ14-00559.

Эргэллэрэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэлэ, Кирд Марка уул., 26 "а", Телетүһүннөрбөгг: эргэллэрэ — 41-332, оҕолор — 41-265, E-mail: sanaokoh@mail.ru, call: sanaokoh.ru, telegram: @sanaokoh

Аһар сүһүгэр эһиттэр сана реллээн поздравлалар мэлээн сол түһүгэр буолуох, Сүрүөк ыйааһар чөлүһүгэр ыһаахтаралар эһиттэнигэр аһар тус болуһа сүгэр.

Хайыат бэчээкэ бэриһилэр графика: 16 ч (0 м. Бэчээкэ бэриһилэр: 16 ч 00м. "Сана олох" суварыстыбатын автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хайыат эргэллэрэччүгэр 09.11.2023 с. офсетна бэчээттэнэ.

Индекс: ПИ964, Тиража 1095, Кээмэйэ 2 бд. Хайыат сыһыата 22 солк. Хайыат мэлэһүгэр биһирэх. Бээтинсэбэ таһар.

@SANAOLON